

УДК 657:658

DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.20>**Сакун А.Ж.**

кандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0910-4055>

Щербаков А.В.

здобувач другого (магістерського) рівня,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон / м. Кропивницький)
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-8470-0314>

Sakun Alina, Shcherbakov Andrii

Kherson State Agrarian and Economic University
(Kherson / Kropyvnytskyi)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОГО РЕЖИМУ ДЛЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ

TRANSFORMATION OF THE TAX REGIME FOR INDIVIDUAL ENTREPRENEURS

Актуальність теми визначається, що податкова система представляє собою один із ключових інструментів регулювання економічних та соціальних процесів розвитку держави, від яких залежить повоєнна відбудова країни. В нових умовах воєнного часу малий бізнес став єдиною сферою економіки, яка демонструє розвиток, хоча і кількісно. Мета статті – вивчення практичного досвіду податкового режиму для фізичних осіб-підприємців у сучасних реаліях функціонування бізнесу. Розкриття цієї тематики посилить нашу оцінку обраного предмету дослідження, та надасть більш реальне сприймання реформи системи оподаткування малого бізнесу, яка допоможе розробити ефективнішу політику та стратегію його розвитку. Науковий підхід забезпечив узагальнення даних дослідження та допускає обґрунтування плану дій для вирішення проблем і використання нових можливостей оподаткування та облікового процесу малого та мікробізнесу.

Ключові слова: податки, реформа, спрощена система оподаткування, мале підприємство, мікробізнес, фізичні особи-підприємці, воєнний стан.

The relevance of the topic is determined by the fact that the tax system is one of the key tools for regulating the economic and social processes of the state's development, on which the country's post-war reconstruction depends. In the new wartime conditions, small business became the only area of the economy that showed development, albeit quantitatively. The purpose of the article is to study the practical experience of the tax regime for individual entrepreneurs in the modern realities of business functioning. Disclosure of this topic will strengthen our assessment of the chosen research subject, and will provide a more realistic perception of the reform of the small business taxation system, which will help to develop a more effective policy and strategy for its development. To achieve the goal, general scientific and special research methods were used: detailing and generalization, quantitative and qualitative analysis, grouping, comparative analysis, forecasting. The scientific and information base consists of legislative, regulatory and instructional materials, theses, articles and Internet resources. Studies confirm that borrowing tax systems of other countries becomes especially relevant, as tax competition between countries is one of the global modern challenges at the international level. The authors' description of possible changes to the tax system is based on already acquired experience. Over the past two years, the simplified taxation system has been modified in accordance with the conditions of the military economy, changing the procedure for calculating a single tax, contribution, and switching to different taxation systems. As a result of the study, the authors identified features, advantages and disadvantages and noted the trends in the development of the tax regime for individual

entrepreneurs. The practical significance lies in the fact that the results of the work can be used in future scientific research in this direction. The scientific approach provided a generalization of research data and allows the justification of an action plan for solving problems and using new possibilities of taxation and the accounting process of small and micro-businesses. Such an analysis is necessary in order to determine the optimal ways to optimize and improve the tax burden on small business entities, especially in the conditions of martial law, where the economic activity is subject to unforeseen challenges.

Key words: *taxes, reform, simplified taxation system, small business, microbusiness, individual entrepreneurs, martial law.*

Постановка проблеми. Упродовж п'яти років підприємства України діють у надзвичайно важких умовах, які визначені впливом глобальної пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії. Зростає важкість покушів для споживачів, логістика піддається руйнації через окупацію частини території України та постійних ракетних обстрілів, а також зменшується чисельність населення в зв'язку з міграцією та потенціалу ринку. Всі ці умови впливають на негативний розвиток бізнесу. У 2022 році великі ритейлери та компанії значно зменшили свою активність, а деякі повністю покинули український ринок. У таких важких умовах малий бізнес став єдиною сферою економіки, яка демонструє розвиток, хоча і кількісно. Для малого та мікробізнесу особливо важливою стала державна підтримка та створення сприятливих умов для розвитку [1]. На початку повномасштабної війни уряд анонсував комплекс пільг та послаблень для бізнесу з метою його підтримки. Однак у 2023 році більшість цих пільг були скасовані, а податковий контроль перейшов на новий рівень, що обумовлено потребами наповнення державного бюджету.

На сьогоднішній день діють грантові програми як єдині інструменти сприяння розвитку бізнесу, але вони направлені тільки на започаткований бізнес. Крім програм державної підтримки (Доступні кредити 5-7-9, Компенсація роботодавцям, Грант для власної справи), в Україні почали діяти також програми EU4Environment та Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України» (КЕУ), котрі направлені саме на підтримку суб'єктів малого підприємництва[2]. Водночас, Комітет з питань фінансів, податкової та митної політики постійно анонсує радикальні реформи, що спричиняють нестабільність серед підприємців, які в наш час прагнуть стабільності у своїх умовах діяльності. Отже, виникає нагальна потреба в аналізі перспектив системи оподаткування та обліку для малого та мікробізнесу, які залишаються найбільш активними в економіці країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність та особливості діяльності суб'єктів малого підприємництва, процес бухгалтерського забезпечення та аналіз системи їх оподаткування досліджувалися відомими науковцями, а саме: Бондар М.І., Бруханський Р.Ф., Голов С.Ф., Камінська Т.Г., Кужельний М.В., Лінник В.Г., Сопко В.В., Нападівська Л.В., Ткаченко Н.М. та інші. В умовах сьогодення актуальності набуває інтерес вчених стосовно пошуку способів провадити підприємницьку діяльність та проблем реалізації фіскальних новацій, варто відзначити: Лаврова Р., Манзенко Є., Пристемський О., Скрипник С., Черкашин В., Уманська В., Ткаченко А. та Шепель І. Водночас низка питань, пов'язаних із пошуком оптимальної системи оподаткування дрібних підприємців в умовах воєнної економіки вимагає більш детального розгляду.

Формулювання цілей статті. Метою даного дослідження є аналіз наявної податкової системи України, виявлення особливостей, переваг і недоліків та визначення тенденцій розвитку податкового режиму для фізичних осіб-підприємців, враховуючи унікальні властивості та потреби нашої країни в економічному та соціальному контексті.

Виклад основного матеріалу. Між невідкладними завданнями, які необхідно виконати для досягнення успішної модернізації України під час війни та її завершенні, є впровадження комплексної податкової реформи. Усі розуміють необхідність

таких змін, які були актуальні ще до великої війни. Однак уявлення про майбутню податкову систему країни різняться навіть серед внутрішньої влади, не говорячи вже про бізнес та громадськість. Крім того, потрібно буде врахувати думки міжнародних партнерів. МВФ вважає неприпустимим скорочення об'єму оподаткування та зниження основних податкових ставок як одну з ключових умов для нової програми фінансування України, принаймні до завершення конфлікту. У цей період Україна повинна розробити фіскальну реформу, яка відповідатиме інтересам всіх, передусім – громадян України [3].

Передумовою ефективної роботи фіскальної системи та уникнення (принаймні, мінімізації) ухиляння від сплати податків є максимальне розширення податкової бази при встановленні невисоких (оптимальних) ставок оподаткування. Багато іноземних експертів підкреслюють, що Україні слід уникати винятків з загальних і обов'язкових для всіх правил оподаткування. Такі винятки, як правило, спонукають частину платників шукати способи ухиляння від оподаткування або його мінімізації. З іншого боку, це сприяє появі посередників, які надають послуги з податкової оптимізації, і сприяє поширенню корупції, коли державні службовці, податківці та правоохоронці, зазвичай за винагороду, закривають очі на порушення чи використовують їх для тиску на бізнес. Простий спосіб подолати схеми податкової оптимізації, що шкодять нашій країні протягом десятиліть, полягає в встановленні офіційної податкової ставки, яка була б вигідною для всіх. Уникнення сплати податків стало б не вигідним і з фінансової, і з репутаційної точки зору [3].

Американський економіст Артур Лаффер визначив: «Податки впливають на рівень корупції в країні, і реформа податкової системи повинна спрямовуватися на розширення податкової бази. Збільшення податкових ставок може призвести до спаду на фондовому ринку країни. Отже, ключовим аспектом податкової системи є найнижчі ставки при найширшій базі оподаткування та мінімізація оподатковуваних джерел прибутку» [3], та звернув увагу, що чим більша база оподаткування, тим складніше ухилятися від сплати податків. Великі податкові ставки на обмеженій базі не ефективні.

Важливо підкреслити, що ключова податкова реформа, яка впливає на економіку будь-якої країни, потребує ретельного аналізу попереднього досвіду, уникнення помилок, власних і чужих, та детальних розрахунків, які допоможуть зменшити ризики. Варто розуміти, що реформа ймовірно не принесе миттєвих результатів, і, навіть більше, досвід інших країн показує, що на початкових етапах бюджетні надходження можуть тимчасово скоротитися. У контексті повоєнної України це може стати фінансовим викликом, оскільки можливо припинення прямої бюджетної підтримки від міжнародних партнерів, і увагу потрібно буде зосередити на інвестиційних рішеннях та збільшенні розрахунків за позиками, одержаними під час конфлікту або реструктурованими. Треба бути готовими до такого сценарію.

За результатами податкового саміту, який відбувся в Україні в березні 2023 року «Ukrainian tax reform and anti-corruption summit», однією з основних бар'єрів перед Україною на шляху до досягнення європейського економічного рівня є неясність відносин між державою та підприємствами щодо оподаткування. Основна ідея змін полягає в створенні такого податкового навантаження, при якому бізнесу буде вигідно сплачувати податки, а не намагатися їх оптимізувати. Це дозволить підприємствам ефективніше використовувати свої ресурси, наприклад, на великі інвестиції та збільшення заробітних плат своїм співробітникам. Ініціатори реформи вважають, що це сприятиме детінізації бізнесу, забезпечить стабільність в економіці під час воєнного конфлікту і створить підґрунтя для подальшого росту та відновлення після завершення конфлікту [3].

Система, яку пропонують для відновлення України після війни, повинна бути конкурентоспроможною порівняно з іншими країнами, такими як Польща, Болгарія

та Угорщина. Це означає, що податкова система не повинна поступатися в змаганні, навіть якщо податкові ставки в Україні вищі. Згідно з цим підходом, необхідно провести фундаментальну реформу, яка створить конкурентні умови та призведе до зменшення корупції. Це передбачає не лише зниження податкових ставок, але також поліпшення загального підприємницького клімату в країні [4]. Обговорення провадження польської системи оподаткування в Україні що почалося з вересня 2023 року на даний час призупинено.

Існуюча спрощена система оподаткування в Україні відповідає потребам фізичних осіб, які постійно займаються підприємницькою діяльністю та мають її основним джерелом доходу. Проте існують проблеми з переходом на єдиний податок у випадках, коли фізичні особи бажають сплачувати податок лише тимчасово, наприклад, в сезонні періоди. Це обмежує їхню можливість отримання додаткового доходу в офіційному секторі. Деякі громадяни також уникають реєстрації як підприємці через страх перед складністю процесу реєстрації та обов'язками, пов'язаними із звітністю та можливими перевітками. Це може бути обумовлено бажанням уникнути адміністративних труднощів та збереження анонімності в сфері підприємництва [5]. Для вдосконалення ситуації, можливо, варто розглянути можливість впровадження гнучкої системи оподаткування, яка враховуватиме тимчасовий характер підприємницької діяльності та сприятиме повертання більшого числа осіб до легалізації своєї підприємницької діяльності. Згідно з даними [6], приблизно 3,06 мільйона фізичних осіб (що становить 19,5% від загальної кількості робочої сили) самостійно визнали своє неофіційне зайняття, працюючи поза офіційними умовами працевлаштування та не будучи зареєстрованими як фізичні особи-підприємці.

З урахуванням цього, можливо, розумно розглянути конкретні кроки для залучення цих осіб до легального оподаткування та зменшення обсягів тіньового сектору. Такі заходи можуть включати спеціальні податкові ставки або пільги для тимчасової підприємницької діяльності, а також спрощені процедури реєстрації та подання звітності для тих, хто вибирає легальний шлях у своїй підприємницькій діяльності.

У той же час, згідно з дослідженням Київської школи економіки, близько 300 тисяч водіїв, які займаються перевезеннями пасажирів на легкових автомобілях за замовленням, співпрацюють з адміністраторами онлайн-сервісів, відомими як «цифрові платформи». Серед цих водіїв лише 4% мають статус фізичних осіб-підприємців, проте від 63% до 100% постійно зайнятих водіїв, ймовірно, готові офіційно здійснювати свою діяльність, навіть без реєстрації як фізичні особи-підприємці та оподаткування їхнього доходу за ставкою від 5% до 6% від загального доходу. Усього, фискальний ефект цієї ініціативи оцінюється в 1 939 мільйонів гривень з можливих 2 520 мільйонів гривень, що становить приблизно 80% від потенційно можливого обсягу доходів [5]. Щодо інших груп осіб, які працюють неофіційно, відповідно до даних операторів цифрових платформ, потенційний фискальний вплив оцінюється наступним чином:

- у сфері онлайн-доставки, де задіяні кур'єри (приблизно 15–20 тисяч кур'єрів), це може призвести до додаткових надходжень до бюджету в розмірі понад 200 мільйонів гривень на рік;

- у сфері онлайн-сервісів для замовлення послуг (близько 400 тисяч неофіційно працюючих осіб), ця ініціатива може призвести до додаткових надходжень бюджету в розмірі приблизно 3 мільярдів гривень.

Законопроект [7] пропонує створити новий податковий режим для осіб, які працюють неофіційно, і встановлює базову ставку податку у розмірі 6% від обороту та передбачає наступне:

- якщо фізична особа отримує доходи в рамках спеціального режиму і загальна сума цих доходів за рік не перевищить 153 мінімальних заробітних плат, застосовуватиметься податкова ставка 6%. У випадку перевищення цієї суми, податкова ставка 18% застосовуватиметься до перевищеного доходу.

– Визначено поняття «оператор цифрової платформи» і покладено на них обов'язок надавати контролюючому органу інформацію про обсяги доходів, отриманих фізичними особами через цифрові платформи в спеціальному режимі.

– Невиконання строків подання інформації про доходи фізичних осіб, які користуються спеціальним режимом, призведе до відповідальності операторів цифрових платформ, включаючи резидентів та нерезидентів.

– Визначено новий предмет оподаткування для доходу фізичних осіб, отриманого внаслідок певних видів діяльності, з урахуванням спеціального порядку визначення податкового зобов'язання.

– Особа, яка використовує спеціальний режим, може відкривати спеціальний рахунок лише в одному вибраному банку, визначеному при подачі заяви.

– При зарахуванні коштів на спеціальний рахунок, банк повинен передавоторизувати операції з оплати податку. Операція повинна бути завершена в день останнього терміну сплати податку, навіть якщо фізична особа не внесла кошти, і надійшла інформація про оскарження податкового повідомлення.

– Для осіб, які скористалися спеціальним режимом оподаткування, податкове зобов'язання визначатиметься контролюючим органом на підставі інформації від реєстраторів розрахункових операцій чи операторів цифрових платформ, за винятком тих, хто взаємодіє лише з цифровими платформами. Фізична особа повинна мати достатні кошти на спеціальному рахунку для вчасної оплати податкового зобов'язання.

– Особа, яка користується спеціальним режимом оподаткування, повинна здійснювати розрахунки виключно з використанням реєстратора розрахункових операцій, за винятком випадків, коли розрахунки проводяться через цифрові платформи.

Спеціальний режим оподаткування враховує різноманітні побутові послуги, що надаються населенню, більшість з яких перелічена в п.291.7 ПКУ [8], а саме, особи, які не є самозайнятими, мають право на використання спеціального режиму оподаткування за умови відповідності наступним трьом умовам:

- 1) не здійснювати найм працівників на постійній основі;
- 2) забезпечувати, щоб їхні валові доходи протягом року не перевищували 153 мінімальні зарплати на рік (що на 2024 рік складає менше 1 мільйона 86 тисяч гривень). При цьому будь-які доходи, що перевищують цю суму, підлягають оподаткуванню за стандартною ставкою ПДФО в розмірі 18%;
- 3) здійснювати свою діяльність виключно через реєстратори розрахункових операцій.

Отже, використання спецрежиму оподаткування дає можливість вказаним особам знизити податкове навантаження. Проте, вони повинні відповідати конкретним умовам, які обмежують їх діяльність та доходи. Проект закону щодо цього спеціального режиму оподаткування вже було внесено на розгляд. Згідно з Національною стратегією доходів на період 2024–2030 років, Україна виконала свої зобов'язання, які були визначені у Меморандумі з Міжнародним валютним фондом. Саме цей документ встановлює стратегічний план щодо зміцнення фінансової системи країни та вдосконалення процедур податкового адміністрування [9].

Виходячи із викладеного можна зробити висновок, що Україні має намір вдосконалити норми законодавства до вимог Європейського Союзу та виконання міжнародних зобов'язань у сфері податкової політики та адміністрування. Це передбачає активну адаптацію внутрішніх податкових норм до встановлених стандартів ЄС з метою створення системи, що відповідає міжнародним стандартам та сприяє покращенню прозорості та ефективності управління фінансами.

Враховуючи цей підхід, можна припустити, що українське законодавство у сфері податкової політики буде налаштоване на гармонізацію з європейськими стандартами, а також на впровадження передових методів адміністрування податків. Це сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку, але й

забезпечить більш ефективне використання ресурсів, зменшення податкових ризиків та стимулювання економічного зростання. Умови перебування на спрощеній системі оподаткування (2024 р.) наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Спрощена система оподаткування

Вид податку	Єдиний податок 1 група	Єдиний податок 2 група	Єдиний податок 3 група	6%	Фізична особа
ПДФО	----	з найманих працівників	з найманих працівників	----	18%
ВЗ	----	з найманих працівників	з найманих працівників	----	1,5%
ЄСВ	1562,00 грн за бажанням на період війни	1562,00 грн за бажанням на період війни	1562,00 грн за бажанням на період війни	за бажанням	----
Єдиний податок	302,80 грн	1420,00 грн	5% доходу або 3% доходу + ПДВ	6% доходу	----
Річний ліміт	1185700,00 грн	5921400,00 грн	8285700,00 грн	1086000,00 грн	Немає межі
ПРРО/РРО	не застосовують, якщо обсяг доходу <1000000 грн	обов'язково ПРРО/РРО	обов'язково ПРРО/РРО	обов'язково ПРРО/РРО або цифрова платформа	не застосовується
Сплачує податки	самостійно	самостійно	самостійно	банк	самостійно

Джерело: сформовано авторами

Дані таблиці підтверджують, що спеціальний режим оподаткування надає значну кількість пільг. Однак, щоб уникнути поспішних висновків, розглянемо практичний досвід перукаря податкового режиму для фізичних осіб-підприємців у сучасних реаліях функціонування бізнесу. Час основної його роботи як ФОП дає можливість 4 години на додаткову діяльність. Вартість однієї послуги приблизно дорівнює 250,00 грн, за додатковий час (4 години роботи), підприємець може заробити 1000,00 грн при умові, що він працює 20 робочих днів, його місячний дохід становитиме 20000,00 грн, або 240000,00 грн на рік. При спеціальному режимі оподаткування розмір податку буде 1200,00 грн на місяць, відповідно 14400,00 грн на рік, що практично в чотири рази перевищує розмір єдиного податку для ФОП 1-ї групи. Треба зазначити, що для ФОП 1-ї групи не обов'язково сплачувати Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, оскільки сумісництво сплачується добровільно, а в разі, якщо це його основне місце роботи під час дії воєнного стану – це добровільна сплата. Крім того, якщо сума доходу не перевищує 1 мільйон грн, відсутній обов'язок використовувати Податковий реєстратор розрахункових операцій (ПРРО) та Реєстратор розрахункових операцій (РРО), що є обов'язково для спеціального режиму. Таблиця 2 надає краще уявлення податкового режиму наведеного прикладу.

Звернемо увагу, що всі фізичні особи-підприємці зобов'язані подавати податкову декларацію та звітність щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове соціальне страхування один раз на рік, для третьої групи – звітність щоквартально. Організація обліку отриманих доходів та витрат повинна бути у паперовій формі або електронного звіту. У той же час, новий податковий режим звільняє самозайнятих осіб від необхідності здійснення паперової реєстрації та для фізичних осіб-підприємців без реєстрації ФОП залишається відсутність обов'язку подавати звітність та декларації.

Таблиця 2

Зведена інформація сплати податків запропонованого прикладу

Вид податку	Єдиний податок 1 група	Єдиний податок 2 група	Єдиний податок 3 група	6%	Фізична особа
Розмір доходу на рік	240000,00 грн	240000,00 грн	240000,00 грн	240000,00 грн	240000,00 грн
ПДФО	----	3 найманих працівників	3 найманих працівників	----	43200,00 грн
ВЗ	----	3 найманих працівників	3 найманих працівників	----	3600,00 грн
ЄСВ	1562,00 грн За бажанням на період війни або сумісник	1562,00 грн За бажанням на період війни або сумісник	1562,00 грн За бажанням на період війни або сумісник	За бажанням	----
Єдиний податок	$302,80 \cdot 12 = 3\ 633,60$ грн	$1420,00 \cdot 12 = 17\ 040,00$ грн	5% - 12000,00 3% - 7200,00 грн + ПДВ	14400,00 грн	----
Чистий дохід при умові не сплати ЄСВ	236 366,40 грн	222 960,00 грн	5% - 228000,00 3%- 232 800,00 грн + ПДВ	225600,00 грн	193200,00 грн

Джерело: сформовано авторами

Таким чином, нова система оподаткування може стати привабливою для існуючих фізичних осіб-підприємців. Ймовірно, вона зацікавить тих, хто отримує невеликий дохід, не має офіційно оформлених працівників і хто втомився від податкової звітності. Саме перехід до запропонованої системи оподаткування можливий, зокрема, для тих, чий річний дохід не перевищує 60 тисяч гривень, що відповідає сумі 5 тисяч гривень щомісячно.

Оподаткування за запропованою ставкою 6% від доходу може бути суперечне, оскільки не враховує супутні витрати, пов'язані з придбанням необхідних ресурсів для виконання робіт чи надання послуг. Часто ці витрати становлять значну частку – понад 60% від загального доходу.

Необхідно враховувати, що без наявності бухгалтера або відповідного фахівця, управління та впровадження РРО або ПРРО стає складним завданням та приводить до певних труднощів ФОП 1–3 груп [10].

Дослідження підтверджують, що запозичення податкових систем інших країн стає особливо актуальним, оскільки податкова конкуренція між країнами є однією з глобальних сучасних викликів на міжнародному рівні. Якщо проаналізувати систему оподаткування спецрежиму Польщі то привабливо варіант встановлення неоподаткованого мінімуму доходів а саме 30000 злотих, що приблизно дорівнює 260 тисячам грн Ідентичний підхід спецрежим буде цікавий для тих, хто заробляє менше цього порогу, не сплачуючи податків., що сприяє легалізації доходів, оскільки дозволить задекларувати значну суму коштів без необхідності реєстрації бізнесу.

Висновки. Дослідження, що акцентують увагу проблематиці податкової підтримки фізичних осіб-підприємців в умовах сучасної реальності, є надзвичайно актуальна для стабільної економіки країни. Такий аналіз є необхідним з метою визначення оптимальних шляхів оптимізації та удосконалення податкового навантаження на суб'єкти малого бізнесу бізнес, особливо в умовах воєнного стану, де діяльність економіки є підвладною непередбаченими викликами.

Важливо розуміти, що позитивні наслідки для держави у довгостроковій перспективі залежать від вірно підібраної моделі оподаткування, досягненням балансу між потребами бюджету та забезпеченням соціальної справедливості в суспільстві через раціональне оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Головна задача – вистояти. Що турбує бізнес в Україні під час війни. РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespokoit-biznes-1655831867.html> (дата звернення: 23.12.2023).
2. Податкові послаблення для парків, ФОПів та інших під час війни. Що залишити, а що переглянути? Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/> (дата звернення: 23.12.2023).
3. Як Україна реформуватиме податкову систему після війни. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3688038-ak-ukraina-reformuvatime-podatkovu-sistemu-pisla-vijni.html> (дата звернення: 02.01.2024).
4. Сакун А., Щербаков А. Система оподаткування в умовах воєнної економіки України. Scientific Collection «InterConf+», 39(179): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Current Issues and Prospects for The Development of Scientific Research» (November 19-20, 2023; Orléans, France). Comp. by LLC SPC «InterConf». Orléans: Epi, 2023. P. 47–54. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.11.2023>
5. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження спеціального режиму оподаткування доходів, отриманих фізичними особами від здійснення окремих видів діяльності». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2030335> (дата звернення: 24.12.2023).
6. Стратегічний план Державної податкової служби України на 2022—2024 роки: Наказ Державної податкової служби України від 22.11.2021 № 965. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html> (дата звернення: 15.01.2024).
7. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження спеціального режиму оподаткування доходів, отриманих фізичними особами від здійснення окремих видів діяльності. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43005> (дата звернення: 24.12.2023).
8. Податковий кодекс України: Закон від 02.07.2023 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
9. Національна стратегія доходів 2024-2030 роки. Міністерство Фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy.pdf> (дата звернення: 15.01.2024).
10. Уманська В., Ткаченко А. & Манзенко Є. Перспективи розвитку системи обліку та оподаткування на малих підприємствах. *Економіка та суспільство*. 2023. No. (55). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-50>
11. Скрипник С., Лавров Р. & Шепель І. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. *Економіка та суспільство*. 2023. No. (52). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61>
12. Податки під час війни. Офіційний портал, Державна податкова служба України. URL: <https://tr.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-581820.html> (дата звернення: 19.01.2024).
13. Єфремов А., Пристемський О.С. Оптимізація податкової системи, як інструмент підтримки малих і середніх підприємств. Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: Збірник наукових праць VI Всеукраїнської науково-практичної конференції. м. Полтава, 26 жовтня 2023 р. Полтава, 2023. С. 375–376.
14. Черкашин В. Як державі покращити становище малого бізнесу під час війни. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/23/701476/> (дата звернення: 20.01.2024).
15. Шеремета О.Л. Оподаткування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економічні науки*. 2020. № 5 (88). С. 80–85.

References:

1. Holovna zadacha – vystoiaty. Shcho turbuie biznes v Ukraini pid chas viiny [The main task is to survive. What worries business in Ukraine during the war]. *RBK-Ukraine – RBK-Ukraine*. Available at: <https://www.rbc.ua/ukr/news/glavnaya-zadacha-vystoyat-bespokoit-biznes-1655831867.html> (accessed December 23, 2023).

2. Podatkovi poslablennia dlia parkiv, FOPiv ta inshykh pid chas viiny. Shcho zalyshyty, a shcho perehlianyty? [Tax breaks for parks, individual entrepreneurs and others during the war. What to keep and what to revise?]. *Ekonomichna Pravda – Economic truth*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/10/18/692753/> (accessed December 23, 2023).

3. Yak Ukraina reformuvatyme podatkovu systemu pislia viiny [How Ukraine will reform the tax system after the war]. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3688038-ak-ukraina-reformuvatime-podatkovu-sistemu-pisla-vijni.html> (accessed January 3, 2024).

4. Sakun A., Shcherbakov A. (November 19-20, 2023) Systema opodatkovannia v umovakh voiennoi ekonomiky Ukrainy [The system of taxation in the conditions of the military economy of Ukraine]. Scientific Collection «InterConf+», 39(179): with the Proceedings of the 8th International Scientific and Practical Conference «Current Issues and Prospects for The Development of Scientific Research» (Orléans, France). Comp. by LLC SPC «InterConf». Orléans: Epi., pp. 47–54. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.11.2023>

5. Poiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaprovadzhennia spetsialnoho rezhymu opodatkovannia dokhodiv, otrymanykh fizychnymy osobamy vid zdiisnennia okremykh vydiv diialnosti» [Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On Amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine regarding the introduction of a special regime for taxation of income received by natural persons from the implementation of certain types of activities"]. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2030335> (accessed December 24, 2023).

6. Stratehichniy plan Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy na 2022–2024 roky: Nakaz Derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy vid 22.11.2021 № 965 [State Tax Service of Ukraine (2021), Order "Strategic plan of the State Tax Service of Ukraine for 2022–2024"]. Available at: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/plani-ta-zviti-roboti-/396505.html> (accessed January 3, 2024).

7. Proekt Zakonu pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zaprovadzhennia spetsialnoho rezhymu opodatkovannia dokhodiv, otrymanykh fizychnymy osobamy vid zdiisnennia okremykh vydiv diialnosti [Draft Law on Amendments to the Tax Code of Ukraine and Some Other Legislative Acts of Ukraine on the Introduction of a Special Regime for Taxation of Income Received by Individuals from Certain Types of Activities]. Verkhovna Rada Ukrainy - Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43005> (accessed December 24, 2023).

8. Podatkoviy kodeks Ukrainy: Zakon vid 02.07.2023 № 2755-VI. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Tax Code of Ukraine (2023), Law №. 2755-VI. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

9. Natsionalna stratehiia dokhodiv 2024–2030 roky [National income strategy for 2024-2030]. Ministerstvo Finansiv Ukrainy – Ministry of Finance of Ukraine. Available at: <https://www.mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy.pdf> (accessed January 15, 2024).

10. Umanska V., Tkachenko A. & Manzenko Ye. (2023) Perspektyvy rozvytku systemy obliku ta opodatkovannia na malykh pidpriemstvakh [Prospects for the development of the accounting and taxation system at small enterprises]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-50>

11. Skrypnyk S., Lavrov R. & Shepel I. (2023) Oblik i opodatkovannia subiektiv maloho pidpriemnytstva [Accounting and taxation of small business entities]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 52. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61>

12. Podatky pid chas viiny [Taxes during the war]. Ofitsiinyi portal, Derzhavna podatkovna sluzhba Ukrainy. [Official portal, State Tax Service of Ukraine]. Available at: <https://tr.tax.gov.ua/media-ark/local-news/print-581820.html> (accessed January 19, 2024).

13. Yefremov A., Prystemskyi O. S. (October 26, 2023) Optyimizatsiia podatkovoi systemy, yak instrument pidtrymky malykh i serednykh pidpriemstv [Optimization of the tax system as a tool for supporting small and medium-sized enterprises]. Proceedings of the *Accounting, control and analysis in conditions of institutional changes: Collection of scientific works of the VI All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Poltava. P. 375–376

14. Cherkashyn V. (2023) Yak derzhavi pokrashchyty stanovyshche maloho biznesu pid chas viiny [How the state can improve the situation of small business during the war]. *Ekonomichna Pravda – Economic truth*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/06/23/701476/> (accessed January 20, 2024).

15. Sheremeta O. L. (2020) Opodatkovannia v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Taxation in Ukraine: current state and development prospects]. *Ekonomichni nauky*, no. 5 (88), pp. 80–85.